

KOMPARACE METODICKÝCH PŘÍSTUPŮ V ÚČETNICTVÍ PODNIKATELSKÝCH SUBJEKTŮ, BANK A POJIŠŤOVEN V ČESKÉ REPUBLICE

J. Gläserová

Došlo: 7. července 2010

Abstract

GLÁŠEROVÁ, J.: *Accounting methodical approaches of business entities in comparisson to bank accounting and to insurance company accounting in the Czech Republic*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2010, LVIII, No. 6, pp. 133–142

Bank and insurance must follow the ACT on Accounting No.563/1991 in their financial statement preparation. Banks must use the special decree of Ministry of Finance for Banks and other financial institution due to their special operations and requirements Czech National Bank. The methodical approach to the valuation and recording of basic items balance sheet in banks and other financial institutions are compatible with IAS/IFRS. As well insurances must use special decree of Ministry of Finance for Insurances due to their special operations – cession of insurance. The paper is concerned with the basic items of balance sheet banks and insurances and its comparisons with balance sheets of other business entities.

financial activity, balance sheet of bank, sub balance sheet evidence, accounts of clients, reserves, technical accounts, nontechnical accounts, insurance, safety

Banky a pojišťovny, stejně jako všechny ostatní podnikatelské subjekty, při vedení svého účetnictví postupují podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v platném znění, ovšem vzhledem ke specifickým zobrazovaným v účetnictví, plynoucím z jejich činnosti, postupují dále podle příslušné vyhlášky ministerstva financí. V případě bank se jedná o vyhlášku č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi. Pojišťovny vycházejí z vyhlášky ministerstva financí č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami.

Příspěvek se zabývá vymezením položek rozvahy typických v účetnictví bank a pojišťoven. Jedná se především – v případě bank o položky majetku a zdrojů jeho krytí, jejichž existence vyplývá z naplnění zejména hlavního předmětu činnosti bank, kterým je finanční činnost. Banky ve svém účetnictví kromě vnitřních účtů používají v převážné míře klientských účtů, prostřednictvím kterých sledují své pohledávky na základě poskytnutých úvěrů

klientům a naopak závazky, které bankám vznikají v okamžiku přijetí vkladů od klientů.

V případě pojišťoven se jedná se především o položky majetku a zdrojů jeho krytí, jejichž existence vyplývá z naplnění zejména hlavního předmětu činnosti pojišťoven, kterým je poskytování pojištění. Pojištění znamená vytvářet rezervy na převzatá rizika, představuje tedy právní vztah mezi pojistitelem a pojistníkem. Základním účelem pojištění je zmírnit či odstranit nepříznivé důsledky způsobené nahodilými událostmi. Je to také efektivní způsob tvorby a rozdělování peněžních rezerv k úhradě potřeb, které vznikají z nahodilých událostí.

Jak banky, tak i pojišťovny vzhledem ke zvláštnostem v předmětu činnosti sestavují účetní závěrku v mnohem strukturovanější podobě oproti podnikatelským subjektům, která obsahuje ve srovnání se závěrkou běžných podnikatelských subjektů další součásti a je také navíc vyžadována dalšími subjekty.

Na základě komparace s účetnictvím ostatních podnikatelských subjektů, které nejsou bankami ani pojišťovnami, budou zdůrazněny významné rozdíly v jejich účetnictví.

MATERIÁL A METODY

Príspevek je zaměřen na provedení komparace v oblasti používaných základních účetních metod v účetnictví podnikatelů v České republice. Vychází ze skutečnosti, že jak banky, tak i pojišťovny jsou podnikatelské subjekty, stejně jako ostatní běžné podnikatelské subjekty – účetní jednotky – používají při zachycení své podnikatelské činnosti různé vyhlášky ministerstva financí, které se od sebe více či méně odlišují.

Cílem příspěvku je na základě vymezení položek rozvahy a výkazu zisku a ztráty, typických v účetnictví bank a pojišťoven, provést komparaci s položkami rozvahy a výkazu zisku a ztrát v účetnictví běžných podnikatelských subjektů, které nejsou bankami ani pojišťovnami a tak zdůraznit významné rozdíly v metodice jejich účetnictví.

K dosažení cíle bylo použito zejména metod analýzy právních předpisů upravujících sledovanou problematiku ve výše uvedených typech subjektů a poté byla provedena vzájemná komparace jejich výstupů. Mezi zkoumané zdroje patřily zejména příslušné vyhlášky ministerstva financí, české účetní standardy, příslušné mezinárodní účetní standardy a rovněž vnitropodnikové směrnice několika podnikatelských subjektů, bank a pojišťoven. Pro vytvoření závěrů byla použita metoda syntézy.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Zákon o účetnictví je základní právní úpravou v oblasti účetnictví pro všechny podnikatelské subjekty působící v České republice. Z této skutečnosti vyplývá, že shodné účetní operace by se měly zachycovat shodným způsobem – metodami – u všech podnikatelských subjektů, působících v ekonomice, a to s cílem možnosti přímého srovnání účetních výkazů těchto subjektů v rámci finanční analýzy. Obecné postupy vedení účetnictví jsou tedy i pro podnikatelské subjekty typu banka a pro podnikatelské subjekty typu pojišťovna stejné jako pro jiné účetní jednotky – běžné podnikatelské subjekty.

Avšak vzhledem k tomu, že **banka** provádí značné množství speciálních finančních činností, byla vytvořena zvláštní účtová osnova, včetně postupů účtování. V důsledku této skutečnosti je také zvláštní struktura výkazů účetní závěrky, které odpovídají charakteru bankovních činností. Tato specifika jsou vydána MF ČR formou vyhlášky č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi.

Právní úprava účetnictví v sobě zahrnuje a tak plně respektuje obecně uznávané účetní zásady. V případě finančních institucí je podstatně respektování těchto účetních zásad, jež jednoznačně podporují transparentnost finančních operací, ale také výkonnost, vztah vůči rizikům a jejich řízení. Na účetnictví finančních institucí navazuje kapitálová přiměřenost, limity angažovaností a řízení rizik (jak úvěrových – tedy specifických rizik pro finanční

instituce, tak i tržních). Z úvěrových rizik vyplývá požadavek správného zachycení úvěrů v účetnictví a s tím spojená tvorba opravných položek – co se týká jejich velikosti. V současné době je právní úprava účetnictví bank nastavena v podstatě shodně s pravidly mezinárodních účetních standardů (IAS) pro finanční výkaznictví. Plně byly převzaty standardy IAS 30 – Zveřejnění v účetních závěrkách bank a obdobných finančních institucí, standard IAS 32 – Finanční nástroje – zveřejňování a vykazování a IAS 39 – Finanční nástroje – účtování a oceňování.

Také **pojišťovna** provádí značné množství speciálních finančních činností, proto byla opět vytvořena zvláštní účtová osnova, včetně postupů účtování. V důsledku této skutečnosti je také zvláštní struktura výkazů účetní závěrky, které odpovídají charakteru pojišťovací a zajišťovací činnosti. Tato specifika jsou vydána MF ČR formou vyhlášky č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami. Z obecně uznávaných účetních zásad je v případě pojišťoven podstatné respektování těchto účetních zásad, jež jednoznačně podporují transparentnost finančních operací, ale zejména vztah vůči rizikům a jejich řízení. Riziko je možnost poškození či ztráty, které mohou být majetkové, finanční, morální nebo zdravotní. Je přirozenou snahou tato rizika minimalizovat. Pojistným rizikem je míra pravděpodobnosti vzniku pojistné události. Účetnictví pojišťoven je tedy primárně založeno na tvorbě rezerv, jako reakci na výskyt, eliminaci a řízení rizika spjatého s pojišťovací a zajišťovací činností. Tyto rezervy se označují jako technické rezervy. Pojišťovny musejí sestavovat výkaz o tvorbě a výši technických rezerv a skladbě finančního umístění aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, který jsou povinny předkládat ministerstvu financí. Aby se účetnictví více přiblížilo skutečnosti, lze za určitých okolností měnit původní ocenění podle zásady opatrnosti a u některých cenných papírů použít přecenění na reálnou hodnotu. Podle § 27 odst. 1 písm. c a podle zákona o pojišťovnictví se na reálnou hodnotu oceňují také technické rezervy. Taktéž se majetkové podíly přecenějí na reálnou hodnotu a to na základě podílu na vlastním kapitálu kontrolované společnosti.

Dále musí pojišťovny při vedení svého účetnictví respektovat české účetní standardy pro pojišťovny (novelizované na konci roku 2004). V účetnictví pojišťoven jsou taktéž implementovány některé mezinárodní účetní standardy.

Účetní výkazy bank a pojišťoven a výsledky účetního procesu v bance a pojišťovně jsou co do podstaty tedy stejné jako v účetnictví jiných běžných podnikatelských subjektů. Odrážejí však složitější operace, které banky a pojišťovny provádějí, navíc vykazují určité zvláštnosti a jejich struktura je složitější.

Bankovní dohled ČNB klade zvýšené nároky v oblasti bankovního účetnictví a taktéž v oblasti účet-

I: Základní struktura rozvahy banky a rozvahy pojišťovny

I: Basic structure balance sheet of bank and balance sheet of insurance

ROZVAHA BANKY		ROZVAHA POJIŠŤOVNY	
Aktiva	Pasiva	Aktiva	Pasiva
Pokladní hotovost a vklady u centrální banky	Závazky vůči bankám (splatné na požádání a ostatní)	Pohledávky za upsaný základní kapitál	Vlastní kapitál
Státní bezkuponové dluhopisy a ostatní cenné papíry přijímané centrální bankou k refinancování (vydané vládními institucemi a ostatními subjekty)	Závazky vůči klientům (splatné na požádání a ostatní)	Dlouhodobý nehmotný majetek	Podřízená pasiva
Pohledávky za bankami (splatné na požádání a ostatní)	Závazky z dluhových cenných papírů (emitované dluhopisy)	Finanční umístění (investice)	Technické rezervy
Pohledávky za klienty (splatné na požádání a ostatní)	Ostatní pasiva	Finanční umístění životního pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník	Technická rezerva na životní pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník
Dluhové cenné papíry (vydané vládními institucemi a ostatními subjekty)	Výnosy a výdaje příštích období	Dlužníci	Rezervy na ostatní rizika a ztráty
Akcie, podílové listy a ostatní podíly	Rezervy (na důchody, na daně a ostatní)	Ostatní aktiva	Depozita při pasivním zajištění
Účasti s podstatným vlivem (z toho v bankách)	Podřízené závazky	Přechodné účty aktiv	Věřitelé
Účasti s rozhodujícím vlivem (z toho v bankách)	Účasti s rozhodujícím vlivem (z toho v bankách)		Přechodné účty pasiv
Dlouhodobý nehmotný majetek (z toho zřizovací výdaje a goodwill)	Emisní ážio		
Dlouhodobý hmotný majetek (z toho pozemky a budovy pro provozní činnost)	Rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku (rezervní fondy v členění na povinné a ostatní)		
Ostatní aktiva	Kapitálové fondy		

Zdroj: vyhlášky MF ČR č. 501/2002 Sb. a č. 502/2002 Sb.

nictví pojišťoven, neboť banky, ale i pojišťovny (od roku 2 006) jsou povinny předkládat centrální bance celou řadu specifických výkazů (kromě účetních jsou to statistické, výkazy v devizové oblasti a výkazy pro potřeby bankovního dohledu). Také je třeba připomenout, že banky a pojišťovny musejí mít povinně na základě zákona o účetnictví ověřenou správnost účetní závěrky auditorem.

Rozvaha (balance) u bank i pojišťoven je sestavována obdobně jako rozvaha podnikatelů, ovšem uspořádání jejich položek je odlišné.

Základní metodické přístupy v účetnictví bank

Aktiva banky jsou uspořádána podle zásady likvidity, a to od nejvyšší k nejnižší. Sledují tedy druhovou strukturu majetku banky a obsahují tyto hlavní položky:

- pokladní hotovost, kterou se rozumí hodnota bankovek a mincí v jakékoli měně v držení banky, zahrnuje i zlato a ceniny,
- pohledávky u centrálních bank, vzniklých na základě vkladů na vlastních účtech,
- vedených u centrálních bank (i povinné minimální rezervy), vklady u jiných bank,

- cenné papíry – určené převážně k obchodování, v menší míře ke zhodnocení,
- majetkové účasti v přidružené společnosti (20–50% podíl) nebo dceřiné společnosti (nad 50% hlasovacích práv),
- poskytnuté úvěry klientům – tvoří obvykle největší položku aktiv, vyžadují několik hledisek členění, přičemž podstatné je členění podle bonity s použitím stupnice ČNB na standardní a klasifikované úvěry (ty se dále člení na sledované, nestandardní, pochybné a ztrátové),
- dlouhodobý a drobný majetek banky, zásoby,
- přechodná ostatní aktiva (pohledávky).

Na rozdíl od účetnictví podnikatelů, kde se v rámci rozvahy nevyskytují položky „pohledávky u centrálních bank“ a „poskytnuté úvěry klientům“, v účetnictví bank tvoří tyto položky podstatnou hodnotu aktiv. Také položka cenné papíry je v účetnictví bank významnou položkou aktiv, neboť banky jednak vlastní cenné papíry a jednak na rozdíl od podnikatelů provádějí operace s cennými papíry pro klienty.

Pasiva banky se sledují shodně jako pasiva podnikatelů v členění na vlastní a cizí a obsahují tyto hlavní položky:

- základní kapitál,
- fondy tvořené ze zisku i fondy kapitálové,
- přijaté vklady od klientů – představují obvykle největší položku pasiv,
- přijaté úvěry od dalších bank, včetně emisní banky, jako dočasný zdroj pro krytí aktiv,
- vydané dluhopisy,
- přechodná a ostatní pasiva (závazky),
- hospodářský výsledek běžného účetního období.

Rozvahu je třeba doplnit o poznámky, jinak je její vypovídací schopnost velmi omezená.

Podstatný rozdíl rozvahy banky v komparaci s rozvahou podnikatelů je skutečnost, že banky účtují týž finanční či úvěrový vztah podnikatele z „opačného pohledu“, tzn. v podstatě zrcadlově, což se projeví i v položkách rozvahy.

II: *Příklad – zachycení typických položek – srovnání podnikatel x banka*

II: *En example – illustration specific items – comparison entrepreneur x bank*

Položky rozvahy podnikatele

Aktiva	Pasiva
Peněžní prostředky na běžném účtu 1 000 Kč	Přijatý úvěr od banky 1 000 Kč
Krátkodobý finanční majetek – peněžní prostředky na termínovaném účtu 500 Kč	

Podnikatel tedy zachytí své vklady na bankovních účtech v aktivech, naopak v okamžiku přijetí úvěrů od banky mu vzniká k bance závazek, který tedy zachytí v pasivech v rámci cizích zdrojů

Položky rozvahy banky

Aktiva	Pasiva
Pohledávky ke klientům vzniklé na základě poskytnutého úvěru klientům 1 000 Kč	Přijaté vklady od klientů na jejich běžné účty 500 Kč
	Přijaté vklady od klientů na termínované účty 500 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Bance v okamžiku poskytnutí úvěru klientům vznikne pohledávka, kterou zachytí v aktivech rozvahy. Naopak v okamžiku, kdy od klientů přijímá jejich úspory jako vklady na různé účty, jí vzniká závazek ke klientům, který zachytí v pasivech v rámci cizích zdrojů.

Součástí vyhlášky č. 501/2002 Sb. je i tzv. **směrná účtová osnova**, která spočívá ve vymezení účtových tříd 0–9 a v rámci nich účtových skupin. Na základě této směrné účtové osnovy si každá banka vytvoří seznam používaných účtů, tj. účtový rozvrh.

Již z této směrné účtové osnovy vyplývají odlišnosti ve srovnání s účetnictvím podnikatelů.

Rozvahové účty jsou obsaženy v účtových třídách 0–5 a 8 (vnitropodnikové účetnictví). Výsledkové účty jsou v účtových třídách 6 a 7 a podrozvahovým účtům je vymezena účtová třída 9.

Z přehledu účtových tříd směrné účtové osnovy pro banky jsou zřejmé následující rozdíly ve srovnání s podnikateli: obsahově účtové třídy 0, 1, a 2 se

vyskytují pouze nebo z velké části jenom v účetnictví bank, stejně tak část účtové třídy 3.

Zvláštností bankovního účetnictví vyplývajícího ze zajišťování svého hlavního předmětu činnosti je členění na účty:

Klientské, které se nazývají také komitentské; jedná se o účty klientů – vkladatelů či dlužníků a jiných bank, u kterých má banka uložené vklady, čerpá od nich úvěry, nebo naopak od nich přijala vklady nebo jim poskytla úvěry. Jsou obsaženy v účtové třídě 2 – Účty klientů, částečně v účtové třídě 1 – Pokladní a mezibankovní účty.

Vnitřní, což jsou účty, na kterých banka eviduje své pohledávky a závazky jako podnikatelský subjekt. Jedná se o pohledávky a závazky vyplývající z titulu dodavatelsko-odběratelských vztahů; účty zásob, hmotného majetku apod. Nejedná se tedy o účty typické ve vztahu k předmětu činnosti. Jsou obsaženy ve třídě 3–7 a 9.

Mezi charakterem účtů podnikatelů a obchodních bank není z hlediska účetního podstatný rozdíl. Účetnictví bank se od účetnictví podnikatelů liší zejména tím, že operace bank jsou různorodější a z hlediska technik – zajištění proti riziku, kurzovým nebo úrokovým ztrátám – převážně složitější.

Syntetické (souhrnné) účty si banka stanoví sama na základě své potřeby obdobně jako podnikatelé. Podrobnější evidence se provádí tzv. **evidenci analytickou**, která je mnohem více rozpracovaná ve vztahu k analytické evidenci podnikatelů, což samo o sobě již vyplývá z rozsáhlé hlavní činnosti banky. Za označení syntetického účtu se připojují další označení, které si stanoví účetní jednotka s přihlédnutím k mnoha hlediskům, vyplývajícím z různorodé velmi členité činnosti banky s podrobným sledováním této činnosti až na **jednotlivé bankovní produkty nebo klienty**.

V rámci **výsledkových účtů**, tedy účtů nákladů a výnosů, se v bance uplatňuje v zásadě účelové členění nákladů a výnosů podle předmětu činnosti

banky (tj. z hlavní – finanční činnosti a z ostatních činností). Náklady a výnosy se účtují časově rozlišené s přesností na kalendářní měsíce.

Náklady a výnosy se shodně člení na finanční, provozní a mimořádné, přičemž finanční náklady dokumentují hlavní činnost banky.

Součástí nákladů v pojišťovně jsou také vnitropodnikové převody nákladů a daně z příjmů za činnost banky.

Rozdíly mezi účetnictvím podnikatelů a bank jsou také dány podstatně rozdílným rozsahem a významem podrozvahové evidence, která slouží především pro účetní zachycení budoucích pohledávek a závazků, jež v momentě účtování (sestavení účetní závěrky) nejsou dosud skutečnými pohledávkami a závazky (jsou však podloženy smluvním vztahem) a jsou natolik významné, že je nutné s nimi uvažovat pro finanční řízení banky. Banky na podrozvahových účtech na rozdíl od účetnictví podnikatelů účtují výhradně podvojnými účetními zápisy, jejichž obsah vyjadřuje pohledávky a závazky na základě níže uvedených skutečností, které v podstatě vyplývají ze zachycení jednotlivých bankovních produktů. Jedná se o následující skutečnosti:

- Poskytnuté a přijaté přísliby, záruky a zástavy
- Pohledávky a závazky ze spotových operací, pevných termínových operací a z opcí
- Odepsané pohledávky
- Hodnoty předané nebo převzaté do úschovy, do správy a k uložení a k obhospodařování
- Podrozvahové účty představují speciální skupinu účtů, které nevstupují do základního účetnictví banky.

Typickým příkladem budoucích podrozvahových pohledávek nebo závazků v bankách jsou:

- vystavení záruky za klienta nebo jinou banku – pokud v budoucnosti bude tato záruka uplatněna, dojde k úbytku aktiv banky,
- příslib úvěru – do doby vyčerpání úvěru banka eviduje závazek poskytnout úvěr (tj. peněžní prostředky, tedy aktivum) na základě úvěrové smlouvy. Proto s postupným čerpáním úvěru dochází ke snížení vztahu v podrozvaze.

Podrozvaha má významnou roli při stanovení pozice banky a současně také plní významnou úlohu nejen v oblasti kontrolní, ale i věcné při konkrétních účetních případech. Účetní údaje z podrozvahy totiž dávají přehled o stavu zajištění poskytnutých úvěrů, částečně i podklady pro výpočet kapitálové přiměřenosti z hlediska konverze podrozvahových údajů, podklady pro řízení likvidity a úvěrové angažovanosti bank, pro řízení rizik a jiných významných ukazatelů v bankách.

Základní metodické přístupy v účetnictví pojišťoven

Rozvaha (balance) je sestavována obdobně jako u podnikatelů, ovšem obsahuje zvlášť vymezené specifické položky, vztahující se k hlavnímu předmětu činnosti pojišťoven.

Aktiva pojišťovny sledují tedy druhovou strukturu majetku pojišťovny a obsahují tyto hlavní položky:

- Pohledávky za upsaný základní kapitál.
- Dlouhodobý nehmotný majetek (zřizovací výdaje, goodwill, nehmotné výsledky výzkumu a vývoje, práva k vynálezům, průmyslovým vzorům, zlepšovacím návrhům, ochranné známce, software aj.).
- Finanční umístění (investice) – jedná se o pozemky, stavby při aktivním zajištění bez ohledu na zdroj financování.
- Finanční umístění životního pojištění; je-li nositelem investičního rizika pojistník – jedná se o investice, jejichž zdrojem financování je technická rezerva uváděná v položce pasiv „Technické rezervy životního pojištění“, je-li nositelem investičního rizika pojistník.
- Dlužníci – představují veškeré pohledávky pojišťovny.
- Ostatní aktiva – zahrnují se sem movité věci (odpisované a neodpisované), zásoby, poskytnuté zálohy na pořízení uvedeného majetku, ceniny, jiné hodnoty v pokladně – platební karty, hotovost na pokladně a na účtech, vlastní akcie, vlastní zátižní listy a vlastní obchodní podíly.
- Přechodné účty aktiv – obdoba podnikatelů.

Na rozdíl od účetnictví podnikatelů, kde se v rámci rozvahy nevyskytují položky „Finanční umístění „ a „Finanční umístění životního pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník“, tvoří tyto specifické položky podstatnou hodnotu aktiv rozvahy pojišťovny a souvisejí přímo s předmětem činnosti pojišťovny.

Pasiva pojišťovny se sledují shodně jako u podnikatelů v členění na vlastní a cizí a obsahují tyto hlavní položky:

- Vlastní kapitál – zahrnuje se sem základní kapitál, emisní ážio, ostatní kapitálové fondy, rezervní fond a ostatní fondy ze zisku, nerozdělený zisk minulých účetních období nebo neuhrazená ztráta minulých účetních období, zisk či ztráta běžného účetního období.
- Podřízená pasiva – představují veškeré závazky doložené cennými papíry nebo nikoli, o nichž bylo smluvně dohodnuto, že v případě konkurzu či likvidace budou proplaceny v posledním pořadí až po uspokojení práv ostatních věřitelů.
- Technické rezervy – jsou tvořeny podle zvláštních předpisů o pojišťovnictví a představují rezervy ocenění budoucích závazků pojišťovny vyplývajících z její pojišťovací a zajišťovací činnosti.
- Technická rezerva životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník – je určena na krytí závazků pojišťovny vůči pojištěným v případě, kdy riziko proměnlivosti výnosu pojistného má pouze pojištěný.
- Rezervy na ostatní rizika a ztráty – jsou to rezervy vyplývající ze zákona o rezervách, zákona o účetnictví a ostatní rezervy, které souvisejí především s uplatněním zásady opatrnosti. Jsou to rezervy

na důchody a podobné závazky, rezervy na daň z příjmů, rezervy na rizika a ztráty a rezervy na restrukturalizaci.

- Depozita při pasivním zajištění – obsahují závazky z operací přímého pojištění a zajištění, jedná se o závazky ze záručních depozit složených u prvopojistitele zajišťovatelem nebo od něj převzatých podle smlouvy o zajištění. Tyto částky nelze vzájemně zúčtovat s jinými závazky prvopojistitele vůči zajišťovateli ani s pohledávkami prvopojistitele za zajišťovatelem.
- Věřitelé – jsou to závazky z dodavatelsko-odběratelských vztahů.
- Přechodné účty pasiv – obdoba podnikatelů.

Rozvahu je třeba doplnit o poznámky, jinak je její vypovídací schopnost velmi omezená.

Součástí vyhlášky č. 502/2002 Sb. je i tzv. **směrná účtová osnova**, která spočívá ve vymezení účtových tříd 1–9 a v rámci nich účtových skupin a to pouze s vymezením názvu, nikoli přesného číselného označení. Na základě této směrné účtové osnovy každá pojišťovna tvoří seznam používaných účtů, tj. účtový rozvrh.

Již z této směrné účtové osnovy vyplývají odlišnosti ve srovnání s účetnictvím podnikatelů.

Rozvahové účty jsou obsaženy v účtových třídách 1–4, podnikatelé mají navíc účtovou skupinu 0. Výsledkové účty jsou v účtových třídách 5 a 6, což je shodné s podnikateli. Shoda je i v zařazení podrozvahových účtů a možnosti vedení vnitropodnikového účetnictví v rámci účtové třídy 8 a 9.

Dále jsou z přehledu účtových tříd směrné účtové osnovy pro pojišťovny zřejmé následující rozdíly ve srovnání s podnikateli: obsahově v účetnictví pojišťoven je zcela zvláštní účtová třída 1, kde je majetek, který prioritně slouží k úhradě budoucích závazků pojišťovny, vzniklých na základě pojistných smluv. V rámci účtové třídy 2 v účetnictví pojišťoven je pak ostatní majetek, a to jak dlouhodobý, tak i krátkodobý, na rozdíl od účetnictví podnikatelů. Účtová třída 3 v účetnictví pojišťoven obsahuje mnohem více účtů zachycujících vztahy k pojistníkům a také k zajistiteli. Stejně tak je i ve srovnání s podnikateli rozsáhlá účtová třída 4, která je reakcí na předmět činnosti pojišťovny, neboť obsahuje velice podrobně vytvářené rezervy podle jednotlivých druhů rizik. Výsledkové účtové třídy 5 a 6 jsou v pojišťovně velice rozsáhlé a vnitřně strukturované ve srovnání s běžnými podnikateli. Náklady a výnosy jsou vykazovány na základě účelového hlediska členění, které v minimální podobě tvoří „Technický účet životního pojištění“, „Technický účet neživotního pojištění“ a „Netechnický účet“. Tomuto členění odpovídá přísně i postup samotné účetní uzávěrky v pojišťovnách, neboť se postupně zjišťuje výsledek hospodaření z těchto tří činností a až poté je zjištěn výsledek hospodaření celkem. Také v rámci účtové třídy 7 pojišťovna ve srovnání s podnikateli vytváří mnohem více podrozvahových účtů.

Syntetické (souhrnné) účty pojišťovna stanovuje sama na základě své potřeby obdobně jako podnikatelé. Podrobnější evidence se provádí tzv. **evidenci analytickou**, která je mnohem více rozpracovaná ve vztahu k analytické evidenci podnikatelů, což samo o sobě již vyplývá z rozsáhlé hlavní činnosti pojišťovny. Za označení syntetického účtu se připouští další označení, které si stanoví účetní jednotka – pojišťovna – s přihlédnutím k mnoha hlediskům až na jednotlivé produkty pojištění nebo klienty.

Při vytváření analytické evidence berou pojišťovny v úvahu více kritérií než ostatní podnikatelské subjekty, a to zejména:

- Členění majetku a závazků podle účelu (zejména podle pojistné či zajištění činnosti, podle hmotné odpovědných osob a míst uložení či umístění při účtování o majetku).
- Zvlášť se sleduje majetek daný do zástavy, či majetek, kterým pojišťovna ručí za své závazky.
- Členění na tuzemskou a cizí měnu (při účtování o pohledávkách a závazcích, penězích, ceninách, cenných papírech a vkladech, vkladech do základního kapitálu a majetku v zahraničí).
- Členění podle položek účetní závěrky.
- Členění majetku na majetek daný do zástavy, či majetek, kterým se ručí za závazky a u cenných papírů na cenné papíry v umořovací řízení.
- Členění dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku včetně majetku v leasingu pro identifikaci stavu pohybu tohoto majetku.

Zvláštnosti účetnictví pojišťoven, vyplývajícího ze zajišťování svého hlavního předmětu činnosti, je členění majetku v rámci účtových tříd v souladu se směrnou účtovou osnovou do dvou skupin, a to na :

1. **Finanční umístění (investice)** – je soustředěn do účtové třídy 1. S tímto majetkem nemůže pojišťovna nakládat libovolně, neboť prioritním cílem je zachovat hodnotu a likviditu tohoto majetku, aby mohly být řádně a včas uspokojeny požadavky a nároky zákazníků pojišťovny. Finanční umístění (investice) nelze od roku 2004 účetně odepisovat. Také k jeho jednotlivým složkám nelze tvořit opravné položky. Finanční umístění se přeceňuje reálnou hodnotou, příp. metodou ekvivalence. Jedná se o majetek pojišťovny, jehož zdrojem krytí jsou zejména technické rezervy a jež jako finanční umístění slouží především k úhradě závazků ze sjednaných pojištění.

Podle zákona o pojišťovnictví č. 363/1999 Sb. lze jednotlivé složky finančního umístění rozdělit takto:

- Finanční umístění v rámci členských států EU
 - Ostatní finanční umístění
 - Zajišťovací deriváty.
- Zvláštností je také **členění pozemků a staveb** v rámci této účtové třídy na:
- **provozní** – jsou to pozemky a stavby, které pojišťovna používá výhradně k pojišťovací a zajišťovací činnosti (např. provozovna pojišťovny, včetně pozemku, na kterém stojí),

- **neprovozní** – jsou takové pozemky a stavby, které neslouží k vlastnímu provozu pojišťovny, ale jsou určeny k obchodování, pronájmu atd.
- 2. **Majetek** – je obsahem účtové třídy 2. Tento majetek není kryt primárně z technických rezerv pojišťovny, tzn. není primárně určen k úhradě budoucích závazků ke klientům pojišťovny, a tudíž s ním pojišťovna může nakládat podle svého uvážení. Tzn. může jej prodat, pronajmout, darovat. Postupné opotřebení tohoto majetku je účetně zachyceno odpisy.

Specifické postupy používají pojišťovny v případě účtování o zásobách, které buď účtují okamžitě při jejich pořízení do spotřeby, nebo o nich účtuje jako o nákladech příštích období, které posléze zahrnou do nákladů v nejbližších následujících účetních obdobích podle rozhodnutí pojišťovny, uvedené písemně v interní směrnici.

Rozdílem ve srovnání s podnikateli je také účtování o inventarizačních rozdílech, které pojišťovna zachycuje jako mimořádné náklady nebo mimořádné výnosy podle jejich povahy.

Další specifickou oblastí v pojišťovně jsou **rezervy**, které jsou praktickou aplikací zásady opatrnosti v účetnictví. Pojišťovny jsou povinny účtovat o technických rezervách podle zvláštních předpisů o pojišťovnictví (zákon o pojišťovnictví, vyhláška MF č. 303/2004 Sb., kterou se provádí zákon o pojišťovnictví. ČÚS pro pojišťovny č. 207 doporučuje zřízení účtů nejméně pro jednotlivé technické rezervy.

Z účetního hlediska představují **technické rezervy** ocenění budoucích závazků pojišťovny vyplývajících z její pojišťovací a zajišťovací činnosti. Jsou pravděpodobné nebo jisté, ale nejisté je jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou.

Jejich výše se stanoví tak, aby v každém okamžiku byla dostatečná do té míry, aby pojišťovna byla schopna dostát svým závazkům, plynoucím z pojistných smluv.

Při účtování o tvorbě a použití těchto rezerv se účtuje jednak o jejich hrubé výši, jednak o podílu zajišťovatelů na nich.

Analytická evidence se vede odděleně tak, aby bylo možno zjistit:

- Podíl zajišťovatele na tvorbě či použití rezerv.
- Převody nebo přechody rezerv v souvislosti s přírůstkem nebo úbytky portfolia pojistného kmene.
- Změnu stavu příslušné rezervy.

Specifikem je **rezerva na nezasloužené pojistné**, jejímž prostřednictvím dochází v účetnictví pojišťoven k časovému rozlišení pojistného přijatého od pojistitelů předem. Tato rezerva se tvoří jak u životního, tak neživotního pojištění ve výši odpovídající pojistnému, které se vztahuje k budoucím účetním obdobím. Jedná se tedy o určitou formu časového rozlišení pojistného. Tato rezerva se vztahuje k hodnotě předepsaného hrubého pojistného.

K dalším rezervám, které tvoří pojišťovny, patří rezervy na pojistná plnění, rezervy na prémie a slevy, rezervy pojistného neživotních pojištění a životního pojištění, vyrovnávací rezervu, rezervy ži-

votních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojišťovna, rezervy na splnění závazků z použité technické úrokové míry a jiné rezervy.

Výkaz o tvorbě a výši technických rezerv a skladbě finančního umístění aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, předkládá pojišťovna nebo zajišťovna ministerstvu financí vždy ke 30. 6. a k 31. 12. běžného roku, a to ve lhůtě do 60 dnů po uvedeném datu.

Podle § 27 odst. 1 písem. c) zákona o účetnictví a vyhlášky č. 502/2002 Sb. se technické rezervy přeceňují reálnou hodnotou. Oceňovací rozdíly u technických rezerv se uvádějí v příslušné položce výkazu zisku a ztráty, ve které se uvádí tvorba nebo použití této rezervy, a v příslušné položce technické rezervy v pasívech rozvahy.

Kromě technických rezerv, typických pro pojišťovny, účtují pojišťovny také o rezervách na ostatní rizika a ztráty shodně jako ostatní podnikatelské subjekty. Tvoří tak a účtují o rezervách na důchody, na daň z příjmů, na restrukturalizaci, na rizika a ztráty a případně o ostatních rezervách v souladu s vnitropodnikovou směrnicí.

V rámci **výsledkových účtů**, tedy účtů nákladů a výnosů, se v pojišťovně uplatňuje v zásadě účelové členění nákladů a výnosů podle předmětu činnosti pojišťovny (tj. neživotní pojištění, životní pojištění a ostatní činnosti). Náklady a výnosy se účtují v hrubé výši, která se očišťuje o příslušné položky zajištění, změny stavu technických rezerv apod., v návaznosti na výkaz zisku a ztráty. Náklady a výnosy se shodně člení na pojišťovací činnost, zajišťovací činnost a ostatní náklady.

Součástí nákladů v pojišťovně jsou také mimořádné náklady, vnitropodnikové převody nákladů a daně z příjmů za činnost pojišťovny.

Specifikem účetnictví pojišťoven jsou technické účty a netechnický účet.

Na **technických účtech** se účtují náklady a výnosy, vztahující se přímo k pojišťovací a zajišťovací činnosti pojišťovny, na **netechnickém účtu** se účtují ostatní náklady a výnosy.

Směrná účtová osnova vymezuje v nákladech a výnosech vždy dva technické účty (k neživotnímu a životnímu pojištění) a jeden netechnický účet.

V případě, že nelze některý z účelově členěných nákladů jednoznačně přiřadit k technickému účtu neživotního či životního pojištění, účtuje se o takovém nákladu primárně na účtu spadajícím pod netechnický účet.

Také **postup při roční účetní závěrce v pojišťovně je oproti účetnictví podnikatelů složitější**. Probíhá postupně v několika krocích. Nejprve se uzavírají jednotlivé technické a netechnický účet prostřednictvím následujících uzávěrkových účtů: Zúčtování výsledku hospodaření technického účtu k neživotnímu pojištění, Zúčtování výsledku hospodaření technického účtu k životnímu pojištění a Zúčtování výsledku hospodaření netechnického účtu a teprve konečné stavy těchto uzávěrkových účtů se přeúčtovávají na Účet zisku a ztráty.

III: Významné rozdíly v účetnictví podnikatelských subjektů, bank a pojišťoven

III: Significant differences between accounting of entrepreneurs, banks and insurances

Analyzovaná skutečnost	Podnikatelský subjekt	Banka	Pojišťovna
Právní úprava účetnictví	Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění Vyhláška MF ČR č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou podnikateli, účtujícími v soustavě podvojného účetnictví	Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění Vyhláška MF ČR č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi	Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění Vyhláška MF ČR č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami
Implementace mezinárodních účetních standardů	V určitých vymezených případech	Jsou začleněny téměř v plné míře	Jsou začleněny v dalších vymezených případech oproti podnikatelským subjektům
Oblast výkaznictví	Pro MF ČR – rozvaha, výkaz zisku a ztráty, příloha	Pro MF ČR obdobně, ovšem ve strukturovanější a složitější podobě Pro bankovní dozor ČNB (statistické, devizové...)	Pro MF ČR obdobně, ovšem ve strukturovanější a složitější podobě Pro dozor nad pojišťovnami ČNB (zejména výkaz solventnosti)
Struktura položek rozvahy	Aktiva uspořádána dle likvidity od nejméně likvidních, pasiva nejprve vlastní zdroje	Aktiva uspořádána dle likvidity od nejlíkvidnějších, pasiva, nejprve cizí zdroje	Odlišné členění aktiv – na finanční umístění a ostatní majetek pojišťovny
Povinnost auditu účetní závěrky	Všechny akciové společnosti Ostatní obchodní společnosti, družstva a fyzické osoby vedoucí účetnictví za překročení 2 kritérií	Všechny banky	Všechny pojišťovny
Konstrukce směrné účtové osnovy	Rozdíl v povaze účtů, zařazených do jednotlivých účtových tříd	Zvláštní účtová třída je určena pouze pro ČNB, vybrané účtové skupiny pouze pro družstevní záložny, určité účtové třídy obsahují účty typické pouze pro banky	Rozdíl v povaze účtů, zařazených do jednotlivých účtových tříd, účtová třída 1 je typická pouze pro pojišťovny, určité účtové skupiny obsahují účty typické pouze pro pojišťovny
Členění účtů ve vztahu k vlastnictví majetku a závazků na nich vedených	Pouze vnitřní účty	Účty vnitřní a komitentské (klientské)	Pouze vnitřní účty
Rezervy – jako položka pasiv rozvahy	Tvořené podle zákona o účetnictví a zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů	Tvořené podle zákona o účetnictví a zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů	Tvořené podle zákona o účetnictví a zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů a zejména typické pojistně-technické rezervy a povinnost jejich přeceňování na reálnou hodnotu
Členění nákladů a výnosů	Z druhového hlediska	Z hlediska účelu – na finanční, provozní a mimořádné	Podle jednotlivých typů činností na technický účet k neživotnímu pojištění, technický účet k životnímu pojištění a netechnický účet
Účetní zachycení použití opravných položek a rezerv	Jako snížení nákladů	Formou zvýšení výnosů	Formou zvýšení výnosů
Význam a užití podrozvahové evidence	Minimální význam a použití, jednostranný zápis	Podstatné a podrobné použití, podvojný zápis Vyplyvají ze smluvních vztahů	Podstatné a podrobné použití, podvojný zápis Vyplyvají ze smluvních vztahů

Zdroj: Vlastní zpracování

V důsledku lze říci, že mezi charakterem účtů podnikatelů a pojišťoven není z hlediska účetního podstatný rozdíl. Účetnictví pojišťoven se od účetnictví podnikatelů liší zejména tím, že operace pojišťoven jsou různorodější a z hlediska technik – zejména zajištění proti riziku – převážně složitější.

Rozdíly mezi účetnictvím podnikatelů a pojišťoven jsou také dány **podstatně rozdílným rozsahem a významem podrozvahové evidence**, která slouží především pro účetní zachycení budoucích pohledávek a závazků, jež v momentě účtování (sestavení účetní závěrky) nejsou dosud skutečnými pohledávkami a závazky (jsou však podloženy smluvním vztahem) a jsou natolik významné, že je nutné s nimi uvažovat pro finanční řízení pojišťovny.

Pojišťovny na podrozvahových účtech na rozdíl od účetnictví podnikatelů účtují výhradně podvojnými účetními zápisy, jejichž obsah vyjadřuje pohledávky a závazky na základě níže uvedených skutečností, které v podstatě vyplývají ze zachycení jednotlivých pohledávek a závazků ze sjednaných pojištění. Podrozvahové účty představují speciální skupinu účtů, které nevstupují do základního účetnictví pojišťovny. Podrozvaha plní významnou úlohu nejen v oblasti kontrolní, ale i věcné při konkrétních účetních případech. Účetní údaje z podrozvahy totiž dávají přehled o stavu zajištění a jiných významných ukazatelů v pojišťovnách.

SOUHRN

Výsledkem skutečnosti, že zákon o účetnictví je základní právní úpravou v oblasti účetnictví pro všechny podnikatelské subjekty působící v České republice, by mělo být zobrazení hospodářských operací shodným způsobem – metodami – u všech subjektů, působících v ekonomice, a to s cílem možnosti přímého srovnání účetních výkazů těchto subjektů v rámci finanční analýzy.

Obecné postupy vedení účetnictví jsou tedy i pro podnikatelské subjekty typu – bank a pojišťoven – stejné jako pro jiné účetní jednotky, ovšem vzhledem k tomu, že banky a pojišťovny provádějí značné množství speciálních finančních činností a pojišťovacích činností, byly v České republice vytvořeny zvláštní účtové osnovy jednak pro banky a jednak pro pojišťovny, včetně postupů účtování. Důsledkem této skutečnosti je také zvláštní struktura výkazů účetní závěrky, které odpovídají charakteru činností prováděných bankami a pojišťovnami. Tato specifika jsou vydána MF ČR formou vyhlášky č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi. Banky na rozdíl od ostatních podnikatelských subjektů také musejí splňovat požadavky České národní banky. V případě pojišťoven se jedná o vyhlášku MF ČR č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami. Pojišťovny na rozdíl od ostatních podnikatelských subjektů také musí splňovat požadavky České národní banky, která nad jejich činností provádí dozor.

Příspěvek se zabývá vymezením položek rozvahy typických v účetnictví bank a také v účetnictví pojišťoven. Jedná se především o položky majetku a zdrojů jeho krytí, jejichž existence vyplývá z naplnění zejména hlavního předmětu činnosti, kterým je v případě bank finanční činnost a v případě pojišťoven pojišťovací případně zajišťovací činnost. Na základě komparace s účetnictvím běžných podnikatelských subjektů, které nejsou bankami, ani pojišťovnami, jsou zdůrazněny významné rozdíly v jejich účetnictví, které jsou shrnuty formou komparační tabulky všech tří zkoumaných podnikatelských subjektů v České republice.

finanční činnost, rozvaha banky, rozvaha pojišťovny, podrozvahová evidence, klientské účty, rezervy, technické účty, netechnické účty, pojištění, zajištění

SUMMARY

The result of the fact, that the Law of accounting is a basic law for accounting for all business entities operating in the Czech Republic, should display the economic operations the same way – methods – for all entities operating in the economy, with a view to the possibility of direct comparison of accounting statements of those entities in the financial analysis.

The general bookkeeping practices for the type of business entities – banks and insurance companies are the same as for any other entity. However, given that banks and insurance companies carry the significant amount of special financial and insurance activities, special forms of accounts both for banks and for the insurance companies, including billing practices have been created in the Czech Republic. As a result, there is also the special structure of the financial statements, which correspond to the nature of activities undertaken by banks and insurance companies. These specifics are issued by the Ministry of Finance Decree No. 501/2002 Gaz., which implements certain provisions of Act No. 563/1991 Gaz., on Accounting, for entities that are banks and other financial institutions. Banks,

unlike other business entities also must meet the requirements of the Czech National Bank. There is a Finance Ministry Decree No. 502/2002 Gaz., in the case of insurance companies, which implements some provisions of Law No. 563/1991 Gaz., on Accounting, for entities that are insurance companies. Insurance companies, unlike other business entities also must meet the requirements of the Czech National Bank, which carries out supervision.

This paper deals with the typical definition of balance sheet items in the accounts of banks and insurance companies. These are mainly items of property and sources of coverage, their existence is apparent from the filling of the main object of activity, which are the financial activities in the case of banks, and insurance or reinsurance in the case of insurance companies. Based on comparison with the records of current business entities that are not banks or insurance companies, are highlighted significant differences in their accounts, which are summarized in the form of a comparative table of the three surveyed business entities in the Czech Republic.

IV: *Significant differences between accounting of entrepreneurs, banks and insurances*

Analyzed entities	Business entity	Bank	Insurance company
Accounting rules	Act No. 563/1991 Gaz., on Accounting as amended. Ministry of Finance Decree No. 500/2002 Gaz.	Act No. 563/1991 Gaz., on Accounting as amended. Ministry of Finance Decree No. 501/ 2002 Gaz.	Act No. 563/1991 Gaz., on Accounting as amended. Ministry of Finance Decree No. 502/ 2002 Gaz.
Implementation of International Accounting Standards	in certain limited cases	almost fully included	in other limited cases against business entities
Balance sheet items	Assets held by the liquidity of the least liquid. Liabilities initially own resources.	Assets held by a liquidity from the most liquid. Liabilities first foreign sources.	different breakdown of assets – from financial and other property instance
Obligation to audit financial statements	all limited companies Other business companies, cooperatives and individuals leading accounting for exceeding two criteria	all banks	all insurance companies
Breakdowns of costs and revenues	by the generic terms	according to the terms of the purpose – financial, operating and extraordinary	according to different types of activities on the technical account for non-life-insurance, technical account for life insurance and non-technical account
Importance and use of off-balance sheet accounting	minimal importance and use, one-sided record	substantial and detailed application, the double entry arising from contractual relations	substantial and detailed application, the double entry arising from contractual relations

Source: own processing

LITERATURA

- HORNIGOVÁ, J., HULEŠ, J., 2009: Účetnictví pojišťoven – 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 288 s. ISBN 978-80-7201-753-9. EAN 9788072017539.
- JÍLEK, J., SVOBODOVÁ, J., 2007: Účetnictví bank a finančních institucí 2007. Praha: Grada Publishing, 591 s. ISBN 978-80-247-2111-8.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění zákona č. 348/2007 Sb.

- Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění vyhlášky č. 349/2007 Sb.
- Vyhláška č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, ve znění vyhlášky č. 398/2005 Sb.
- Vyhláška č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami.

Adresa

Ing. Jana Gláserová, Dr., Ústav účetnictví a daní, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, e-mail: jana.glaserova@gmail.com